

3. Білуха М. Т. Курс аудиту: Підручник. – Вища школа, 1998. – 574 с.
4. Савченко В. Я. Аудит: Навч. посібник / В. Я. Савченко. – К.: 2002. – 322 с.
5. Петрик О. А. Аудит: методологія і організація: Монографія / О. А. Петрик. – К., 2003 – 260 с.
6. Аренс Э. А., Лоббек Дж. К. Аудит: Пер. с англ. / За ред. Я. В. Соколова. – М., 2001. – 560 с.
7. Гутцайт Е. М. Аудит: концепція, проблеми, ефективність, стандарти. – М., 2002. – 400 с.
8. Петрик О. Аудит: законодавчо-нормативне регулювання, історичні аспекти та проблеми розвитку в Україні / О. Петрик // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8 – 9. – С. 63 – 71.

Надійшла 26.03.2009

УДК 330

О. В. ЛАБУНСЬКА-ШЕЛЕСТ
Хмельницький економічний університет

АДАПТАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ ДО НОВИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглядаються основні засади функціонування регіонального продовольчого ринку. Особлива увага приділяється дослідженню факторів, що формують пропозицію сільськогосподарської продукції.

The research takes a view of the basic principles of functioning of regional food market. The particular attention is paid to studying the factors which form the offer of agricultural production.

Актуальність дослідження. Управління процесом споживання продуктів харчування населенням торкається ряду ринкових підсистем усередині АПК – ринків землі, сільгосппродуктів і сировини, матеріалів і капіталу, а за його межами – ринків вітчизняного і імпортного продовольства, внутрішньої торгівлі, взаємозв'язаних з основними галузями народного господарства.

Функціональні критерії ринку продуктів харчування необхідно розглядати з позицій споживача, вітчизняних товаровиробників і держави. З погляду споживача продовольства критерії ефективного функціонування продовольчого ринку акцентуються на виробництві достатньої кількості високоякісних продуктів харчування (асортимент, оновлення продукції, споживацька цінність, зменшення змісту шкідливих речовин і т.д.); забезпеченні продовольством згідно принципам раціонального харчування; співвідношенні диференційованих цін, що дозволяють вибрати оптимальне споживання з урахуванням раціонального харчування і особистого бюджету споживача.

Позиція виробників продовольчої сировини і продуктів харчування направлена на формування умов для оптимізації фінансових ресурсів, які забезпечать реалізацію передбачених виробничих програм і соціальний розвиток працівників, зайнятих у сфері підприємництва, і власників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У розробку теоретично-методичних проблем регіонального продовольчого ринку внесли вчені: Г. Г. Абрамівські, Г. П. Абрамова, М. П. Афанасьєв, Л. В. Балабанова, В. А. Беспалов, М. Г. Білопольський, А. В. Войчак, Е. П. Дихтль, П. Ф. Друкер, О. Д. Гудзинський, Й. С. Завадський, Д. Карич, Ф. Котлер, О. П. Луцій, М. Маккормік, А. С. Мізрухіна, В. В. Мова, В. М. Рабштина, І. В. Рябчик, В. В. Оніщенко та інші.

У той же час багато питань структурно-функціональної організації сучасного ринку продовольства залишаються нерозкритими і маловиявленими. Більшість наукових розробок мають загальний методологічний характер, мало враховують особливості плодоовочевого підкомплексу і зміни, що відбулися в аграрній економіці під впливом процесів реформування.

Метою статті є розгляд механізму функціонування регіонального продовольчого ринку в умовах функціонування ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану виробництва сільськогосподарської продукції, сфери її переробки, не дивлячись на позитивні зрушення в розвитку підприємницьких структур, свідчить про неефективний розвиток сільськогосподарського виробництва, збитковість суттєвої кількості сільськогосподарських підприємств, а також констатує тенденцію несприятливого стану підприємницького середовища для розвитку і зростання ефективності функціонування вітчизняних товаровиробників [1, с.90].

Як одна з причин даної ситуації необхідно відзначити нееквівалентність обміну продукцією між галузевими комплексами економіки.

Нееластичний попит на сільськогосподарську продукцію перетворює незначні зміни об'ємів сільгоспвиробництва і попиту в значно великі зміни цін і доходів. Концепція паритету цін є основою аграрної політики.

Паритет вважає, в реальному вигляді, що щороку даний об'єм виробництва сільськогосподарської продукції дає можливість виробнику одержати еквівалентну і порівнянну по корисності і витратам загальну кількість товарів і послуг. У номінальному виразі концепція паритету припускає, що співвідношення між цінами на сільгосппродукцію і цінами на товари і послуги, які споживаються сільгоспвиробниками, повинне

залишатися відносно постійним [2, с. 25].

Необхідні встановлення, регулювання здійснення державного контролю паритетності цін на сільськогосподарську і промислову продукцію. Для забезпечення цінового паритету необхідні ціни відтворення, сформовані на рівні середніх по галузях АПК, обслуговуючим сільське господарство, а також норми прибутку на авансований капітал. При реалізації ціни відтворення держава повинна відшкодовувати виробнику різницю між ціною відтворення і середньою ціною.

Інша група причин знаходиться на регіональному рівні. Кінцеві результати сільськогосподарського виробництва формуються в організаційно-технологічному циклі «виробництво – заготівка – переробка – реалізація», тому значна частина прибутку концентрується в інших галузях агропродовольчого ринку.

Усуненню несправедливості в розподілі прибутку, зростанню ефективності виробничої діяльності сільського товаровиробника зможуть сприяти процеси формування інтеграційних структур загальнодержавного і регіонального продовольчого ринків.

Третій блок проблем пов'язаний з проблемами реформування підприємств, побудови внутрішньогосподарчих відносин на основі не тільки праці, але і власності.

Відсутність адекватного сільськогосподарському виробництву підприємницького середовища посилює тяжке положення більшості вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Нemoжливість реалізації підприємницького інтересу є гальмом на шляху формування і ефективного розвитку сучасного продовольчого ринку [3, с.35].

Одним з вирішальних чинників, що обумовлюють швидке формування і ефективне функціонування регіонального продовольчого ринку, є моніторинг, аналіз і управління системою ризиків.

Механізми функціонування регіонального продовольчого ринку є системою стійких взаємостосунків між економічними суб'єктами і їх об'єднаннями. Дані суб'єкти реалізують свої інтереси в межах певної території, а елементи їх економічної діяльності регулюються параметрами чинників, характерних для місця розповсюдження їх господарської активності.

Розуміння регіонального ринку в даному аспекті дозволяє розглядати проблеми розвитку економіки окремого регіону в якісно новому ракурсі. Найчастіше регіональний ринок трактується як сукупність висококалізованих соціально-економічних процесів і відносин у сфері обігу, що формується під впливом попиту і пропозиції кожної адміністративно-територіальної освіти. Проте даний підхід відразу істотно обмежує суб'єктний склад господарських відносин в регіоні, невиправдано звужує набір явищ і процесів, що формують регіональну економіку [4, с. 6].

Розвинений продовольчий регіональний ринок може ефективно функціонувати за наявності промислового і сільськогосподарського виробництва, ринкової інфраструктури, достатніх для участі у формуванні внутрішньорегіональних і міжрегіональних балансів продовольчих товарів.

Продовольча безпека держави і окремих регіонів повинна розглядатися як основна складова механізмів формування і функціонування продовольчого ринку і реалізації аграрної політики в Україні.

Обґрунтування необхідних об'ємів виробництва продовольства (сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки) повинне здійснюватися з урахуванням економічного обґрунтування параметрів розвитку і розміщення галузевого виробництва, балансових взаємозв'язків з внутрішньорегіональними і загальнодержавними потребами в продовольстві та сировині [6, с. 90].

Опираючись на результати досліджень Інституту аграрної економіки УААН і оцінені ними орієнтовні об'єми виробництва основних (зокрема стратегічних) видів сільськогосподарської продукції для задоволення мінімальних внутрідержавних і внутрішньо регіональних потреб економіки, вважаємо за можливе дати прогноз критичних і раціональних рівнів виробництва, споживання, попиту і пропозиції основних видів продовольства в Хмельницькій області.

Критичний і раціональний рівні виробництва зерна в Хмельницькій області прогнозуються в об'ємах 914,5 і 1647,8 тис. т відповідно, при цьому сукупна пропозиція зерна на даному регіональному продовольчому ринку повинна зрости до 786,4 тис. т.

Раціональний рівень виробництва м'яса та м'ясних продуктів повинен скласти 171,8 тис. т, а ринкова пропозиція – 31,9 тис. т; молока та молочних продуктів – 1235,9 тис. т і 10,3 тис. т відповідно. Прогноз критичного і раціонального рівнів виробництва, споживання, попиту і пропозиції основних видів продовольства орієнтований на мінімізацію негативного попиту, підвищення самозабезпеченості і забезпечення продовольчої безпеки аналізованого регіонального ринку.

Як встановлено аналізом, за межі області сільськогосподарськими підприємствами реалізується 568,8 тис. т зернових та зернобобових культур, 37,5 млн шт. яєць, всього 1,3 тис. т м'яса, 3,1 тис. т картоплі, 3,6 тис. т плодів та ягід, що є недостатнім.

Проте господарствами населення виробляються такі обсяги окремих видів продовольства, що за межі області реалізується 777,8 тис. т картоплі, 120,8 тис. т овочів, 24 тис. т плодів та ягід, 4,3 млн шт. яєць. Тому вважаємо за доцільне представити прогноз поступового росту раціональних обсягів виробництва основних видів продуктів харчування підприємствами області.

Прогнозна сукупна пропозиція по даних стратегічних для Хмельницької області видах сільськогосподарської продукції повинна зрости і покрити негативні сальдо сукупного попиту на

продовольчому ринку Хмельницькій області.

Не можна не відзначити, що в кожному регіоні складаються власні умови функціонування продовольчого ринку. Система чинників, що визначають специфічність регіональних відтворювальних процесів, формується ресурсним, виробничим потенціалом, особливостями інвестиційного і матеріально-технічного забезпечення, ступенем правової захищеності територіальних утворень, характером лобювання регіональних інтересів в найвищих органах влади, специфікою і структурою відносин власності, внутрішньою бюджетно-фінансовою політикою, особливостями територіальної структури і організації виробництва, рівнем розвитку ринкової інфраструктури.

Висновки. Таким чином, механізми формування, функціонування і адаптації регіонального продовольчого ринку повинні будуватися з урахуванням об'єктивної реальності загальнодержавного економічного простору, в якому здійснюються повні цикли відтворення основних і оборотних фондів, трудових ресурсів, частини національного багатства, грошового обігу, виробництва, розподілу, обміну і споживання продукції, а також відбувається взаємодія загальнодержавних, регіональних і місцевих органів управління.

Не дивлячись на те, що на регіональному продовольчому ринку функціонують тисячі товаровиробників з різними формами власності і господарювання, у сфері агропромислового виробництва внутрішньогалузева конкуренція відсутня. Вона з'явиться лише за умови рівноваги між попитом і пропозицією, яка в даний час порушена через відсутність організованих ринків кормів, засобів виробництва, будівельних матеріалів, необхідних для розвитку товаровиробництва.

Конкуренція за допомогою системи ринкових відносин і цінового механізму координує виробництво матеріальних благ, проте в сільськогосподарському виробництві дана конкуренція не здійснюється, оскільки держава не виконує функції цінового регулювання, кредитування і дотування сільських товаровиробників.

Для перетворення конкуренції в дійсно ефективну силу розвитку агропромислового виробництва, необхідна не тільки наявність на продовольчому ринку великого числа незалежних товаровиробників, а, в першу чергу, досягнення оптимальних співвідношень між попитом і пропозицією на сільськогосподарську продукцію і продукти її переробки. Це може бути забезпечено лише за умови відчутного збільшення об'ємів виробництва.

Окрім цього, для успішного функціонування конкуренції на продовольчому ринку необхідно встановити державний контроль за дотриманням цінового паритету і покінчити з необґрунтованим накручуванням цін, що виникає унаслідок наявності великого числа посередників і перекупників.

Успішне функціонування цивілізованого регіонального продовольчого ринку в даний час обумовлене не стільки визначенням його необхідності, скільки витратами часу на пошук свого місця і напрямів діяльності в економічній системі координат галузі, області, регіону. Тому міру економічного виживання, адаптації суб'єктів ринку визначатиме точний розрахунок конкурентоспроможності продукції або надання послуг.

Література

1. Галушко В. П. Ковтун О. А. Ціноутворення і маркетинг в АПК розвинутих країн // Економіка АПК. – 1995. – № 9. – С. 89 – 93.
2. Зозулев А. Анализ маркетинговой среды в ходе стратегического планирования // Маркетинговые исследования в Украине. – 2004. – № 6 (7). – С. 22 – 30.
3. Шкурупій О. В. Формування транзитивної моделі господарського механізму // Регіональні перспективи. – 1999. – № 4. – С. 34 – 36.
4. Шпичак О. М. Теоретичні умови еквівалентності обміну в агропромисловому комплексі // Економіка АПК. – 2000. – № 9. – С 5 – 8.
5. Ціни, витрати, прибутки аграрного виробництва та інфраструктура продовольчих ринків / За ред. О. М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000. – 585 с.

Надійшла 06.04.2009